

BVD / SBP

- rapportage over internationale ontwikkelingen
feiten en achtergronden die van belang
kunnen zijn voor de binnenlandse veiligheid

A89/008 CO:2101408

25 april 1989

HERDENKINGEN CRUCIAAL BIJ ONRUST ONDER CHINESE STUDENTEN EN INTELLECTUELEN

De protestbeweging onder studenten en intellectuelen die verschillende grote universiteitssteden, waaronder de hoofdstad Beijing, nu al enige weken in haar greep heeft, vertoont in meer dan een opzicht overeenkomsten met vergelijkbare woelingen uit het recente verleden van de Volksrepubliek.

In feite is in de huidige campagne een combinatie te onderscheiden van het complex van argumenten, sentimenten en effecten dat zich manifesteerde bij de ongeregelde heden op het Tiananmen-plein van 5 april 1976 en bij de studenten-acties voor meer democratische vrijheden rond de jaarwisseling van 1986/1987.

In 1976 ontaarde de traditionele Dodenherdenkingsdag ("Qing Ming") in geweld-
dadige confrontaties met ordehandhavers in het centrum van Beijing, toen
aanhankelijkheidsbetuigingen met de kort tevoren overleden premier ZHOU Enlai
uitliepen op - zelfs letterlijk - aanvallen op de partij- en staatsleiding.
Achteraf, hoewel geruine tijd nadien, sprak de Chinese overheid weliswaar met
enig begrip voor het protest, maar zij deed dat door het tactisch te legiti-
meren als een opstand tegen de toen nog machtige radicale partijklek die de
geschiedenis in zou gaan als de "Bende van Vier". En dat berustte slechts voor
een deel op de waarheid.

De acties van november 1986 tot januari 1987 stoelden voornamelijk op het
ongeduld onder studenten over het uitblijven van een reële verruiming van
democratische vrijheden. De onrust, net als nu ook destijds begeleid door
collegestakingen en massale demonstraties, had een interne crisis tot gevolg
in de top van de Chinese Communistische Partij waar onenigheid heerste over
het moment en de wijze waarop het dreigend gezagsvacuum diende te worden
afgewend. De rust keerde weer toen de examenperiode aanbrak, maar vooral ook
nadat DENG Xiaoping op wie de studenten hun hoop hadden gevestigd, zich
plotsklaps als een voorstander van harde maatregelen ontpopte. Binnenskamers
concentreerde zich vervolgens de kritiek op de toenmalige CCP secretaris-
generaal HU Yaobang, wie een te aarzelend en te tolerant optreden werd
verweten en die bijgevolg uit zijn functie als partijleider werd gezet.

De onrust onder studenten en intellectuelen van dit moment vertoont andermaal
de aspecten van ongeduld over stagnerende democratische ontwikkelingen en van
diep wantrouwen ten opzichte van China's beleidsmakers. Laatstgenoemden zijn
in de tweede helft van het afgelopen jaar, als gevolg van een allengs opdoe-
mende ontsporing van 's lands modernisering, overgegaan tot een algehele

bevriezing van de hervormingspolitiek. Inmiddels is wel duidelijk dat van de vooruitgang, die nochtans ontegenzeggelijk werd geboekt, wel het minst te merken is geweest in de grote steden waar, met name onder afgestudeerden, de materiele vooruitzichten een ernstige relatieve terugval hebben ondergaan. Niet alleen om sociaal-economische redenen staat de verhouding tussen de Chinese overheid en haar intellectuelen al enige tijd onder zware druk. Sedert een paar maanden namelijk ijvert een indrukwekkend aantal prominente wetenschappers en kunstenaars voor het verlenen van amnestie aan China's politieke gevangenen, van wie de meesten vast zitten omdat zij het gezag hadden bekritiseerd en verruiming van democratische vrijheden hadden bepleit. In een open brief werd eind februari jl. door vele tientallen vooraanstaande intellectuelen aangedrongen op amnestieverlening bij de herdenking van de stichting van de Volksrepubliek, op 1 oktober as. veertig jaar geleden, maar het verzoek werd categorisch afgewezen.

In het licht van deze gebeurtenissen was het onverwachte overlijden van HU Yaobang op 15 april jl. een bizarre speling van het lot. De dood van de voormalige partijleider werkte prompt als een kathalysator op de gevoelens van ontevredenheid in studentenkringen, waar de overledene gold als een pleitbezorger van meer democratische vrijheden en als een slachtoffer van het gekonkel binnen de heersende klik. In massale demonstraties, die zich inmiddels als een olievlek vanuit Beijing ook over andere Chinese universiteitssteden hebben verspreid, wordt thans HU's posthume rehabilitatie geëist en klinkt steeds sterker de roep om het aftreden van als conservatief te boek staande partij- en regeringsfunctionarissen. Ook DENG Xiaoping, die zich in de ogen van de studenten heeft gecompromitteerd, is niet langer van kritiek gevrijwaard.

Het is zeer begrijpelijk dat de autoriteiten in Beijing, de incidenten op het Tiananmen-plein van 5 april 1976 indachtig, besloten tot een afgrenzing van het centrum van de hoofdstad gedurende de plechtigheden rond HU Yaobang's begrafenis op 22 april. Desondanks zijn Beijing en andere steden niet voor gewelddadigheden gespaard gebleven.

Naar het zich laat aanzien hebben de huidige manifestaties van studenten en intellectuelen - volgens waarnemers geleidelijk bijval winnend van andere sectoren van de bevolking - nog niet het hoogtepunt bereikt. Een voorlopige climax is immers te voorzien op 4 mei as., een datum die door het zittende regime ongetwijfeld met zorg tegemoet wordt gezien. Op die dag namelijk zal het precies zeventig jaar geleden zijn dat een grootscheepse studentendemonstratie in het hart van Beijing het startpunt vormde voor een landelijke protestbeweging die het begin inluidde van een campagne voor nationalisme, socialisme en nieuwe cultuur. Aanleiding voor die beweging, die in de annalen van het huidige bewind te boek staat als de roemruchte "4 Mei Beweging", was een onbevredigd anti-Japans revanchisme na het sluiten van de akkoorden van Versailles, waarmee de Eerste Wereldoorlog in 1919 zijn beslag kreeg. In het kielzog van de 4 Mei Beweging werd in 1921 de Chinese Communistische Partij opgericht. De beweging geldt nog altijd als een mijlpaal in de historie van het Chinese zelfbewustzijn, verzet en cultureel besef.

Recente berichten, dat legereenheden zich reeds opmaken om de volkspolitie assistentie te verlenen bij de ordehandhaving, wijzen erop dat China's machthebbers een escalatie van de situatie vrezen. De gevolgen van een dergelijke escalatie in het door een ernstig stagnerende ontwikkeling toch al weinig stabiele China zijn niet te overzien. In elk geval zorgen de actuele gebeurtenissen voor een klimaat dat bepaald niet geschikt is voor de ontvangst op 15 mei as. van Sovjetleider GORBACHEV, wiens vierdaags bezoek in het teken zal staan van de formele normalisering van de betrekkingen tussen de beide landen en communistische partijen.